

OSIRIS TANKÖNYVEK

Kenneth Janda – Jeffrey M. Berry –
Jerry Goldman

Az amerikai demokrácia

Osiris Kiadó · Budapest, 1996

A kötet kiadását a USIS támogatta

A fordítás alapjául szolgáló mű
Kenneth Janda – Jeffrey M. Berry – Jerry Goldman:
The Challenge of Democracy. Government in America. Brief edition. Abridged by Earl Huff.
Boston–Toronto, Houghton Mifflin Company, 1994.

Fordította
CSOBÁN ESZTER

© Osiris Kiadó, 1996
© Csobán Eszter, 1996
Hungarian translation
© 1990 by Houghton Mifflin Company
All rights reserved

Tartalom

Előszó 15

I. A demokrácia dilemmái 19

A kormányzat rendeltetése 20

A rend fenntartása 20 • A közjavak biztosítása 22 • Az egyenlőség előmozdítása 22

A kormányzat elemzésének elméleti keretei 23

A szabadság, a rend és az egyenlőség koncepciója 24

A kormányzat két dilemmája 27

Ideológia és a kormányzat hatásköre 29

Totalitarizmus 29 • Szocializmus 29 • Kapitalizmus 31 • Libertarianizmus 31 • Anarchizmus 31 • Liberálisok és konzervatívok. A keskeny közepső sáv 32

Az amerikai politikai ideológiák és a kormányzat rendeltetése 33

Liberálisok kontra konzervatívok. Az új eltérések 33 • Az ideológiák kétdimenziós vizsgálata 33

Az amerikai kormányzati folyamat: többségi vagy pluralista modell 36

A demokratikus kormányzás elmélete 36

A demokrácia jelentése és szimbolikája 37 • A demokrácia procedurális megközelítése 38 • Egy komplikáció: közvetlen kontra közvetett demokrácia 39 • A demokrácia tartalmi megközelítése 40 • Procedurális demokrácia kontra tartalmi demokrácia 41

A demokrácia intézményes modelljei 42

A demokrácia többségi modellje 43 • Egy alternatív modell: a pluralista demokrácia 43 • Többségi modell kontra pluralista modell 44 • Egy nem demokratikus modell: az elitelmélet 45 • Elitelmélet kontra pluralista elmélet 47

A világ demokráciái 47

A demokratikus kormányzat tesztelése 48 • Az amerikai demokrácia: inkább pluralista, mint többségi elvű 50

Összefoglalás 51**Kulcsfogalmak 53****Jegyzetek 53****Ajánlott irodalom 55****2. Az alkotmány 57****Az alkotmány forradalmi gyökerei 58**

Szabadság a gyarmati kor Amerikájában 61 • A forradalomhoz vezető út 61
Forradalmi tett 62 • A Függetlenségi Nyilatkozat 62

A forradalomtól a konföderációig 64

A Konföderációs cikkelyek 65 • Zavar a konföderációban 66

A konföderációtól az alkotmányig 66

A Virginia Terv 67 • A New Jersey Terv 67 • A „nagy kompromisszum” 68
• Kompromisszum az elnökség kérdésében 69

A végtermék 69

Az alapelvek 70 • Az alkotmány cikkelyei 72 • Az alkotmányozók indítékai 75 • A rabszolgaság kérdése 76

Az alkotmány elfogadtatása 77

A Föderalista Lapok 77 • Egy engedmény: a Bill of Rights 79 • Ratifikálás 81

Az alkotmány megváltoztatása 81

Az alkotmánymódosítás és kiegészítés formális folyamata 81 • A bíróságok alkotmányértelmezése 84 • Politikai gyakorlat 85

Az alkotmány értékelése 85

Szabadság, rend és egyenlőség az alkotmányban 85 • Az alkotmány és a demokrácia modelljei 86

Összefoglalás 87**Kulcsfogalmak 89****Jegyzetek 89****Ajánlott irodalom 90****3. Föderalizmus 91****A föderalizmus elméletei 93**

Duális föderalizmus 94 • Kooperatív föderalizmus 95

A föderalizmus dinamikája: törvényes szankciók és pénzügyi ösztönzők 96

A törvényhozás és a rugalmassági klauzula 97 • A bírói jogértelmezés 97
Pénzügyi támogatások 98

A föderalizmus kialakuló koncepciója 100

McCulloch v. Maryland 100 • Az államok jogai és a duális föderalizmus 100
• A New Deal és következményei 101 • A szegregáció megszüntetése és a szegénység elleni harc 103

Az új, az újabb és a legújabb föderalizmus 106

A nixoni új föderalizmus: a bevételek megosztása 107 • Az új föderalizmus Reagan és Bush idején 108 • Az új föderalizmus néhány konzekvenciája 109

Egyéb kormányzatok a szövetségi rendszerben 110

A helyi kormányzatok válfajai 110 • Mennyi kormányzat: előnyök és hátrányok 111

A jelenlegi föderalizmus és a demokrácia dilemmái 112

A föderalizmus, valamint a szabadság, rend és egyenlőség értékei 113 • Föderalizmus és pluralizmus 115

Összefoglalás 115**Kulcsfogalmak 116****Jegyzetek 117****Ajánlott irodalom 118****4. Közvélemény, politikai szocializáció és tömegtájékoztatás 119****A közvélemény és a demokrácia modelljei 121****Politikai szocializáció 124**

A korai szocializáció ágensei 124 • A szocializáció folyamatossága 127

Társadalmi csoportok és politikai értékek 128

Iskolázottság 128 • Jövedelem 130 • Régió 130 • A „rég”i etnikum: az európai származásúak 131 • Az „új” etnikum: a faj 132 • Vallás 132

Az értékektől az ideológiáig 133

Az ideologikus gondolkodás foka a közvéleményben 133 • Az ideologikus gondolkodás minősége a közvéleményben 134 • Ideológiatípusok az Egyesült Államokban 135

A politikai vélemények kialakításának folyamata 136

Önérdék 137 • Politikai információ 137 • Sztereotípiák 138 • A politikai vezetés 139

Az amerikai tömegtájékoztatás természete 140**A médiumok magántulajdona 140****A médiumok kormányzat általi szabályozása 142****A médiumok politikai hatásai 144**

Ahol az emberek a hírekhez jutnak 144 • Amire az emberek emlékeznek, s amit tudnak 144 • A médiumok hatása a közvéleményre 145 • A médiumok szerepe a politikai napirend meghatározásában 147 • A médiumok hatása a szocializációra 149

A média és a kormányzat 149

Elfogult-e a hírközlés? 150 • Hozzájárulás a demokráciához 152 • A szabadságra, rendre és egyenlőségre gyakorolt hatások 153

Összefoglalás 154**Kulcsfogalmak 156****Jegyzetek 157****Ajánlott irodalom 162****5. Részvétel és szavazás 164****Demokrácia és politikai részvétel 166****A nem konvencionális részvétel 167**

A nem konvencionális részvétel támogatása 167 • A nem konvencionális részvétel hatékonysága 169 • A nem konvencionális részvétel Amerikában 170

Konvencionális részvétel 170

Támogató magatartásformák 170 • Befolyásoló magatartásformák 172

Konvencionális részvétel Amerikában 174

Részvétel szavazás útján 174

A választójog kiterjesztése 175 • Szavazás politikai kérdésekben 178

Szavazás a jelöltekre 179**A politikai részvétel magyarázata 182**

Részvételi arányok az idő függvényében 182 • A szabványos társadalmi-gazdasági magyarázat 182 • Alacsony szavazói részvétel Amerikában 183

Részvétel és szabadság, egyenlőség, rend 186

Részvétel és szabadság 186 • Részvétel és egyenlőség 187 • Részvétel és rend 188

Részvétel és a demokrácia modelljei 189

Részvétel és többségi modell 189 • Részvétel és pluralizmus 190

Összefoglalás 190**Kulcsfogalmak 191****Jegyzetek 192****Ajánlott irodalom 195****6. Politikai pártok, kampányok és választások 197****Politikai pártok és funkcióik 199**

Definíciók 199 • A párt funkciói 200

Az USA pártpolitikájának története 201

A pártrendszer kialakulása 201 • A jelenlegi pártrendszer: demokraták és republikánusok 202

Az amerikai kétpártrendszer 203

Kiseb pártok Amerikában 204 • Miért kétpártrendszer? 205 • A pártrendszer szövetségi bázisa 206 • A párttal való azonosulás Amerikában 207

Pártideológia és pártszervezet 210

Eltérések a pártideológiában 210 • Országos pártszervezetek 213 • Állami és helyi pártszervezetek 215 • Decentralizált, de erősödő 216

A felelős párt általi kormányzás modellje 216**A kampány kialakulása 218**

Jelölések 218 • Jelölés a Kongresszusba és az állami hivatalokba 219 • Elnökjelölés 219

Kampányok 223

A politikai tartalom 223 • Finanszírozás 224 • Stratégiák és taktikák 226

Választások 227

Elnökválasztások 227 • Kongresszusi választások 229

A szavazói választás magyarázata 230

Párttal való azonosulás 230 • A jelöltek jellemzői 230 • Politikai témakörök és politikai programok 231 • A kampány hatásai 232

Kampányok, választások és pártok 232

Pártok és a többségi modell 232 • Pártok és a pluralista modell 233

- Összefoglalás 233
- Kulcsfogalmak 236
- Jegyzetek 236
- Ajánlott irodalom 240

7. Érdekcsoportok 241

- Érdekcsoportok és az amerikai politika hagyomány 242**
  - Érdekcsoportok. Jó, hogy vannak, vagy nem? 242
- Hogyan alakulnak ki az érdekcsoportok? 245**
  - Érdekcsoport-vállalkozók 246 • Kiket szerveznek be? 247
- Az érdekcsoportok forrásai 247**
  - A tagság 247 • Lobbyzók 249 • Politikai akcióbizottságok 252
- Lobbyzási taktikák 253**
  - Közvetlen lobbyzás 253 • Tömeges lobbyzás 254 • Információs kampányok 256 • Koalícióépítés 256
- Az érdekcsoport-politika terjeszkedése 257**
  - A közcélú mozgalom 257 • Üzleti lobbyk 258
- Az érdekcsoportok értékelése 261**
  - Szabályozás 262 • Kampányfinanszírozás 262
- Összefoglalás 263
- Kulcsfogalmak 264
- Jegyzetek 264
- Ajánlott irodalom 266

8. A Kongresszus 267

- A Kongresszus hatalmának eredete és jogkörei 268**
  - A „nagy kompromisszum” 268 • A Képviselőház és a Szenátus feladatai 269
- A Kongresszus megválasztása 270**
  - A hivatal birtoklásának hatásai 270 • Kit választunk meg? 273
- Hogyan kerülnek a politikai kérdések a Kongresszus napirendjére? 275**
- A törvényhozás „táncrendje”: áttekintés 277**

A bizottságok: a Kongresszus ígáslovai 280

- A bizottságok közötti munkamegosztás 280 • Kongresszusi szaktudás és szenioritás 282 • Bizottsági reform 282 • A törvényhozás folyamata 283 • Bizottságok: a többségi és a pluralista nézetek 283

Vezetők és követők a Kongresszusban 284

- A vezetők feladatai 284 • Eljárási szabályok 285 • Viselkedési normák 286

A törvényhozás környezete 287

- Politikai pártok 287 • Érdekcsoportok 288 • Kollégák 288 • Alkalmazottak 289 • Az elnök 289 • A választók 290

Felügyelet: a törvényhozás utóélete 291

A képviselő dilemmája 292

- Elnökök és reklámszatyrok 292 • Megbízottak vagy küldöttek? 293

Pluralizmus, többségi elv és demokrácia 293

- Parlamentáris kormányzat 294 • Pluralizmus kontra többségi elv a Kongresszusban 294

Összefoglalás 296

Kulcsfogalmak 296

Jegyzetek 297

Ajánlott irodalom 299

9. Az elnöki hivatal 300

Az elnöki hatalom alkotmányos alapjai 302

- Az elnökségről alkotott korai elképzelések 302 • Az elnök jogkörei 302

Az elnöki hatalom kiterjesztése 303

- Az inherens jogkörök 304 • A Kongresszus által átruházott jogkörök 306 • Az elnök joga, hogy meggyőzzön 307 • Az elnök és a nyilvánosság 308

Kapcsolat a választókkal 311

- Választások és mandátumok 312 • A megosztott kormányzás 312

A végrehajtói ág felépítése 313

- A fehér házi alkalmazottak 313 • Az alelnök 314 • A kabinet 315

Az elnök mint a nemzet vezére 317

- A politikai értékektől... 317 • ...a politikai napirendig 318 • A fő lobbyzó 320 • A pártvezér 321

Az elnök mint a világ vezetője 322

- Külkapcsolatok 322 • Válságkezelés 322

- Az elnök jelleme 324
- Összefoglalás 325
- Kulcsfogalmak 326
- Jegyzetek 326
- Ajánlott irodalom 328

10. A bürokrácia 329

Szervezeti kérdések 331

A bürokratikus állam fejlesztése 331

- Az amerikai kormány növekedése 332 • Tudjuk-e csökkenteni a kormányzat méretét? 334

Hivatalok és bürokraták 335

- A kormányzat szervezete 335 • A közalkalmazottak 336 • A bürokrácia elnöki felügyelete 338

Adminisztratív döntéshozatal: a formális folyamat 338

- Adminisztratív döntési jogkör 339 • Szabályozás 341 • Határozathozatal 343

Adminisztratív döntéshozatal: informális politika 343

- A kis lépések tudománya 343 • A bürokrácia kultúrája 344

Döntéshozatal: politikai érdekközösségek 345

- A politikai területek szerinti kormányzat 345 • Vasháromszögek 346 • A telekommunikáció esete 347

A politika végrehajtásának gondjai 349

A bürokrácia megreformálása. Több vagy kevesebb ellenőrzés kell? 350

- Dereguláció 350 • Figyelemmel kísérés, ellenőrzés és beszámoltatás 351

Összefoglalás 352

Kulcsfogalmak 353

Jegyzetek 354

Ajánlott irodalom 356

11. A bíróságok 357

Szövetségi bírósági szupremácia 359

- A többi hatalmi ág bírói felülvizsgálata 359 • Az állami kormányzat bírói felülvizsgálata 360 • A bírói felülvizsgálat gyakorlata 361

A szövetségi bíróságok jelenlegi szervezete 364

- Az USA kerületi bíróságai 365 • Az USA fellebbviteli bíróságai 367

A Legfelsőbb Bíróság 369

- A Legfelsőbb Bíróság hozzáférhetősége 370 • Az igazságügyi minisztériumi jogtanácsos (solicitor general) 371 • Döntéshozatal 372
- A bíróság stratégiái 375 • A főbíró 375

A bírák kiválasztása 376

- A szövetségi bírák kinevezése 376 • A közelmúlt elnökei és a szövetségi bírói testület 377 • Kinevezések a Legfelsőbb Bíróságba 378

A bírói döntések következményei 380

- A Legfelsőbb Bíróság határozatai: alkalmazásuk és hatásaik 381 • A közvélemény és a Legfelsőbb Bíróság 382

A bíróságok és a demokrácia modelljei 382

Összefoglalás 384

Kulcsfogalmak 385

Jegyzetek 386

Ajánlott irodalom 387

12. Polgári és szabadságjogok 389

A Bill of Rights 391

Vallásszabadság 392

- Az alapítási klauzula 392 • A szabad gyakorlás klauzula 394

A véleménynyilvánítás szabadsága 395

- Szólásszabadság 396 • Sajtószabadság 400 • A békés gyülekezés és petíció joga 403

A Bill of Rights alkalmazása az államokra 403

- A 14. kiegészítés. A megfelelő törvényes eljárás 404 • Az alapvető szabadságjogok 404 • A büntetőeljárás. Az alkotmányos garanciák jelentése 407

A 9. kiegészítés és a személyes autonómia 410

- A magánélettől az abortuszig 410 • Személyes autonómia és szexuális orientáció 411 • A polgárháborús kiegészítések 412

A Kongresszus és a Legfelsőbb Bíróság: jogalkotás kontra jogértelmezés 413

- A faji szegregáció gyökerei 414

Az iskolai szegregáció megszüntetése 414

A polgárjogi mozgalom 416

Polgári engedetlenség 416 • Az 1964-es polgárjogi törvény 418 • Visszaállítás és tiltás 420

Polgári jogok más kisebbségeknek 420

Őshonos amerikaiak 422 • Hispán származásúak 422 • A rokkantak 423

A nem és az egyenlő jogok: a nőmozgalom 424

Protekciónizmus 424 • Politikai egyenlőség a nőknek 425 • A nemi diszkrimináció betiltása 425 • A sztereotípiák felülbírálatára 426 • Az egyenlő jogokról szóló alkotmánymódosítás 426

A pozitív diszkrimináció: esélyegyenlőség vagy egyenlő eredmény? 427

Pozitív diszkrimináció 428 • A diszkrimináció áldozatai 429 • Az egyenlőség két koncepciója 431

Összefoglalás 431**Kulcsfogalmak 434****Jegyzetek 435****Ajánlott irodalom 437****Függelék****A Függetlenségi Nyilatkozat 441****Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya 446****Név- és tárgymutató 464**

Előszó

Az *amerikai demokrácia* javított és rövidített változata annak a nagyon népszerű kötetnek, melyet *A demokrácia kihívása – Az amerikai kormányzat* címmel a választásokra jelentettünk meg. E rövidített változat létrehozásával az volt a célunk, hogy úgy mutassuk be a hosszabb szöveget, hogy az azt oly sikeressé tevő jellemzők kárt ne szenvedjenek. Igyekeztünk a szöveget 1993 tavaszának eseményeiből vett példákkal és a Clinton-adminisztrációról szóló anyagokkal a lehető legaktuálisabbá tenni.

Minden kihagyást gondosan mérlegeltünk. Néhány fejezetet lerövidítettünk, és bevettünk a rövidített változatba, míg más fejezeteket, amelyek gazdasági, bel-, illetve külpolitikai témákat taglaltak, teljesen kihagytunk. Alaposan megvizsgáltuk az egyes részeket és bekezdéseket, hogy néhány rövid részt is kiemelhessünk, például a fogalmazás lerövidítésével, az egymást átfedő példák és bizonyos részletezések elhagyásával.

Az így létrejött szöveg csak fele olyan hosszú, mint a teljes kiadás, ugyanakkor megtart minden olyan információt, amelyre az olvasóknak szüksége van az amerikai politikai folyamatok megértéséhez. A teljes kiadás tematikáját és szerkezetét is megtartottuk.

A tematikai felépítés

Az alkalmazott elméleti keret lehetővé teszi az olvasók számára, hogy átfogóbb információkat kaphassanak. S még ennél is fontosabb, hogy felismerjék és kritikusan elgondolkozzanak azokról a nehéz dilemmákról, amelyekkel mint állampolgárok és szavazók szembekerülnek.

A könyvet végigkíséri az amerikai politika két örök konfliktusa; mindkettőt az *1. fejezet*, „A demokrácia dilemmái” mutatja be. Mindenekelőtt azt valljuk, hogy az amerikai politikai élet gyakran a szabadság és a rend, illetve a szabadság és az egyenlőség értékei közötti dilemmát tükrözi. E dilemmák nagy kényszerítő erőt jelentettek az amerikai történelem során, és máig segítenek megmagyarázni a politika kérdéseit és ellentmondásait. A második konfliktus a demokrácia két eltérő modelljének mérlegelését kívánja meg az olvasóktól. Az egyikben a kormányzat többségi alapon hoz döntéseket, vagyis az állampolgárok többsége által kívánt lépéseket teszi meg. A demokratikus kormányzat ezzel szembeállított másik modellje, a pluralizmus, a kormányzat döntéshozói és a számukra fontos értékeket képviselő érdekeszoportok kölcsönhatására épül.